Cəbhə bölgəsində bayram tonqalları

Dağlardan hərdən soyuq küləklər əssə də, yamaclarda zərif tülə bənzər duman sürünsə də torpaq isinir, cana gəlir, elə bil ki, qoynunda addımladığı insanları salamlayır, “Yurdumuza bahar gəlib” deyir. Külli Qarabağ yenə qənirsiz gözəlliklərə bürünüb – minbir rəngə çalan gül- çiçəkləri, sarı-çəhrayı rənglərlə dil açan meşələri, coşub-çağlayan bahar suları, dağlara-düzlərə yaşıl xalı sərən ilmələri ilə… İlin bu çağında – Novruz bayramı günlərində yolumuzu yenidən cəbhə bölgəsinə saldıq, bu rayonlarda yaşayan, çalışan insanlarla görüşdük, söhbət etdik, gün-güzəranları, arzu və istəkləri ilə maraqlandıq.

FÜZULİ

Yastı təpələrin arası ilə uzanan rahat asfalt yol Şükürbəyli kəndinə gedir. Hələ rayon icra hakimiyyətində olarkən bizə demişdilər ki, müharibədən ən çox ziyan çəkən yaşayış məntəqələrindən biri də Şükürbəylidir. Cəmi bir neçə ay düşmən caynağında qalsa da, namərd və vəhşi erməni xisləti burda da özünü göstərmişdir. Kəndin, demək olar ki, bütün evləri yandırılmış, yollar-körpülər dağıdılmış, yaşıllıqlar məhv edilmişdir. Yalnız 1994-cü ilin yanvar ayından – Azərbaycan silahlı qüvvələrinin uğurlu “Horadiz əməliyyatı”ndan sonra digər yaşayış məntəqələri kimi Şükürbəyli kəndi də düşmən caynağından azad olundu.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin və Prezident İlham Əliyevin imzaladığı müvafiq fərman və sərəncamlar bərpa və quruculuq işlərinə geniş meydan açdı. Bakıda, Sumqayıtda, Sabirabadda və başqa yerlərdə müvəqqəti məskunlaşmış kənd sakinləri tədricən öz ev-eşiklərinə qayıtdılar. Onlar quruculuqla, əkin-biçinlə məşğul oldular. Düzdür, bərpa işləri hələ də tam başa çatmayıb, ara-sıra yandırılmış, dağıdılmış evlərə rast gəlmək olur. Bununla yanaşı, Şükürbəylidə həyat öz əvvəlki ahəngi ilə davam edir.

Yenidən tikilmiş, yaxud əsaslı şəkildə bərpa edilmiş evlərdə yerli sakinlər yaşayırlar. Onlar həyət-bacalarında, pay torpaqlarında əkinçiliklə, heyvandarlıqla, baramaçılıqla məşğul olur, illik azuqələrini toplayır, artığını isə bazara çıxarırlar. Kəndin ortasındakı geniş meydan adamla doludur. Onlar böyük tonqalın ətrafında toplaşıblar. Çal-çağır, musiqi sədaları ətrafı bürümüşdür. Deyən-gülən, zarafat edən kim, fişəng atan, mahnı oxuyan kim… Bir sözlə, əsl bahar bayramı, Novruz ovqatı.

Biz də tonqal başına gəldik:

– Axşamınız xeyir. Novruz bayramınız mübarək.

– Xoş gəldiniz. Biz də sizi təbrik edirik.

Yəqin, soruşmaq istəyirsiniz ki, düşmənin, necə deyərlər, iki addımlığında, tonqal başında bu qədər adamın toplaşması təhlükəli deyil ki? Qətiyyən narahat olmayın. Qoy bu da düşmənlərimizə bir dərs olsun. Nəhayət, anlasınlar ki, bizim ocağımızı söndürmək, ağaclarımızı kəsmək, evimizi yandırmaq mümkün deyil. Özü də belə ocaqları tezliklə Şuşada, Xankəndinə, Laçında da... yandıracağıq – Füzuli Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının Şükürbəyli kəndi üzrə nümayəndəsi Ədalət Həsənov böyük inamla, bir qədər də əsəbiliklə danışır. Onun səsindəki bu mübarizlik tonqal başında toplaşanları da, sanki, hərəkətə gətirdi. “Ura, ura… o günə az qalıb, yaşasın Azərbaycan əsgəri” – yerbəyerdən nidalar ucaldı.

Biz tonqal başında kəndin qocaman sakinlərindən olan Cahangir Babaşovla da tanış olduq. Ağır döyüş əməliyyatlarını, köçkünlük illərini yada salmaq çətin olsa da o, susa bilmir:

– Sizi inandırıram ki, Qarabağ hadisələri başlananda ulu öndər Heydər Əliyev hakimiyyət başında olsaydı nə torpaqlarımız işğal olunardı, nə də bu qədər itkilərimiz olardı. Ölkənin o vaxtkı rəhbərliyinin aciz, qorxaq mövqeyi, vahid ordunun və komandanlığın olmaması bizi gətirib bu günlərə qoydu. Axı biz ermənilərin qeyrətinə, gücünə yaxşı bələdik. Nə isə… Olan oldu. İndi gərək heç olmasa bundan sonra olub-keçənlərdən bir nəticə çıxardaq, çəkici bir yerə vuraq, düz yolla gedək. Dediyim odur ki, hər kəs əlindən gələni əsirgəməməli, gücü çatdığı qədər ölkə rəhbərliyinə kömək etməli, sinəsini qabağa verməlidir.

Öyrəndik ki, son illər Şükürbəyli kəndində sakinləri narahat edən bütün sosial məsələlər uğurla həll edilmiş, kəndə rahat asfalt yol çəkilmişdir. Orta məktəb, uşaq bağçası, tibb məntəqəsi fəaliyyət göstərir. Hazırda burada 1200 nəfər yaşayır. 40 ev tamamilə dağıdıldığından yeni evlərin

tikintisi və bərpası bir qədər gecikir. Başqa ünvanlarda yaşayan həmin evlərin sakinləri inanırlar ki, tezliklə onlar da öz doğma ev-eşiklərinə köçəcəklər.

Rayonun cəbhə xəttində yerləşən Horadiz şəhərində, Alıxanlı, Qazaxlar, Mirzənağılı və başqa yaşayış məntəqələrində də Novruz bayramı böyük ruh yüksəkliyi və təntənə ilə qeyd edildi, bayram tonqalları çatıldı.

TƏRTƏR

Bolluq, bərəkət, yenilik və gözəllik bayramı olan Novruzu Tərtərin bütün yaşayış məntəqələrində, o cümlədən cəbhə xəttində yerləşən kəndlərində də böyük coşqu və təntənə ilə, sabaha dərin inam və ümidlə qarşılayırlar. Qabaqlı kəndinə getməyimiz heç də təsadüfi deyil. Düşmənlə ən yaxın məsafədədir. Əkin-biçin sahələri, örüş yerləri, necə deyərlər, 2 addımlıqdadır. Atəşkəs rejimi qüvvədə olsa da burada hər gün güllə səsi eşidilir, hücum və basqın ara vermir. Ona görə də kənd sakinləri məcbur olub əkin-biçin işlərini gecələr aparmalı olurlar. Qapanlıda elə bir ev yoxdur ki, orada güllə yerləri görünməsin. İndiyə kimi Qapanlı kəndi 23 şəhid verib ki, onların da yarısı mülki vətəndaşlardır. Elə Aprel döyüşlərini götürək. Atılan mərmilər nəticəsində 1 nəfər ölmüş, 1 nəfər isə ağır yaralanmışdır.

Ancaq bütün bunlar qəhrəman qapanlıların bayram əhval-ruhiyyəsini poza bilmir. Bunu kəndin ortasında çatılmış, az qala, göylərə bülənd olan bayram tonqalı da sübut edir. Tonqal başına toplaşanlara baxıram. Hamının çöhrəsində sevinc, sabaha dərin inam və ümid var. Yaşlısı da, cavanı da, uşağı da, sanki, eyni duyğu və düşüncələrlə yaşayır. Bu torpağın əsl sahibi bizik. Ulu babalarımızdan əmanətdir. Biz onu göz bəbəyimiz kimi qorumalıyıq. Qoy erməni tərəfi bu özgə torpağında bayquşluq etməyi ilə heç də öyünməsin. Biz bir qarış torpağımızı da işğal altında qoymayacağıq. Bu qələbə sorağını

isə bizə xalqımızın sarsılmaz iradəsi, ölkəmizin gündən-günə artan gücü, beynəlxalq nüfuzu, ölkə Prezidenti İlham Əliyevin müdrik və qətiyyətli siyasəti gətirəcəkdir.

Belə xoş düşüncələr, sabaha, qələbəyə olan sarsılmaz inam qəlbimizi dağa döndərir. Düşmənin namərd təxribat və hücumlarına baxmayaraq bir addım da olsun geri çəkilməyən, əksinə, onlara meydan oxuyan bu sadə cəsur insanlara minnətdarlıq hissi ilə baxıram. Onlar ən xoş sözlərə, ən böyük alqışa layiqdirlər. Bizi ixtiyar yaşlı bir ana– Sənəm Quliyeva ilə tanış etdilər. Bu hələ də düşmən əlində girov qalan Şahbaz Quliyevin anasıdır. Oğul həsrəti və kədər belini büksə də, dərdə təslim olmaq istəmir. Ən böyük arzusu isə, əlbəttə, oğlunun əsirlikdən azad olduğu gününü görməkdir:

– Biz əslən Kəlbəcərdənik. Torpaqlarımızın işğalından sonra Qapanlı kəndində məskunlaşmışıq. Doğma yurd-yuva həsrəti yadımızdan bir an belə çıxmasa da gün-güzəranımız pis keçmir. Ancaq Şahbazın girov düşməsi növrağımı pozdu. Bir neçə dəfə məktub almışıq. Yazır ki, guya, vəziyyəti yaxşıdır. Başının üstündə cəllad dura-dura başqa nə yaza bilər ki? İmkan düşər, o namərdlərə bircə sual verəm: öz dədə-baba torpaqlarına getmək nə vaxtdan cinayət hesab olunur? Tez-tez xəstələnsəm də, dərd məni üzsə də Şahbazsız ölümə can verməərəm. Sağ olsun ölkə rəhbəri, elə bir görüş olmur ki, Şahbazgilin məsələsini qaldırmasın. Əlindən gələni edir, Allah köməyi olsun.

Kənd sakini Abbas Abbasov tez-tez cavanların gətirdiyi quru budaqları, odun parçalarını ocağa atır, son vaxtlar Qapanlı kəndində görülən sosial tədbirlərdən, adamlara göstərilən diqqət və qayğıdan həvəslə danışır.

– Təbii qaz, elektrik enerjisi, içməli su, yol və sair, əlbəttə, hər yerə lazımdır. Ancaq etiraf edək ki, bütün bu məsələlər cəbhə xəttində yerləşən yaşayış məntəqələrinə ikiqat-üçqat vacibdir. Biz onsuz da narahat vəziyyətdə, səksəkə içərisində yaşayırıq. Əlavə qayğı və narahatlıq gətirmək olmaz. Bu mənada son vaxtlar Tərtər Rayon İcra Hakimiyyətinin, digər idarə, təşkilat və müəssisələrin gündəlik diqqət və qayğısı bizi çox razı salır. Heç nədən çətinliyimiz, narazılığımız yoxdur. Ona görə də burada ürəkli dayanmışıq.

Hücum və basqınlar isə bizi əsla qorxutmur. Digər tərəfdən, biz öz ordumuza, əsgər və zabitlərimizə möhkəm inanırıq, onların cəsarət və qəhrəmanlığı ilə fəxr edirik. Bu dediklərimizə ən tutarlı misal Aprel döyüşləri oldu. Əsgərlərimiz bir göz qırpımında, sərrast atəşlə düşmən tərəfini susdura bildi. Demək istəyirəm ki, ön cəbhə də möhkəmdir, arxa cəbhədə.

AĞDAM

Əvvəlcə kiçik bir müharibə statistikası aparaq: Dağlıq Qarabağ hadisələri başlanan ilk illərdə ən çox qaçqın və məcburi köçkün qəbul edən rayon Ağdam olmuşdur. Hərbi

əməliyyatların gedişində ən çox şəhid verən bölgə də Ağdamdır. Ən çox Milli Qəhrəmanı olan rayon da məhz Ağdamdır. Başqa sözlə desək, burada elə bir kənd, hətta elə bir ailə tapmıq olmaz ki, müharibənin ağrı-acısını duymasın, itki verməsin. Özü də söhbət təkcə fəal hərbi əməliyyatların keçirildiyi illərdən getmir.

Təəssüf ki, atəşkəs rejimi qüvvəyə minəndən sonra da itkilər ara vermir. Daimi hücum və atışma isə haqlı olaraq insanların qəzəb və nifrətinə səbəb olur. İntiqam hissi son həddə çatır. Onlar 26 ildən bəri düşmən tapdağında olan müqəddəs ata-baba torpaqlarımızın işğaldan azad olunmasını istəyir, lazım gələrsə qocalı-cavanlı silaha sarılaraq vuruşmağa hazır olduqlarını bildirirlər.

Bəlkə, elə ona görədir ki, bu il ağdamlılar Novruz bayramını daha çox coşqu və təntənə ilə qeyd edirlər. Cəbhə xəttinə yaxın olan yaşayış məntəqələrində bu daha çox hiss olunur. Elə bir kənd, elə bir küçə, məhəllə yoxdur ki, orada bayram tonqalları çatılmasın. Göylərə dikələn alov dilləri düşmənin gözünə ox kimi batır, intiqam gününün çox da uzaqda olmadığını göstərirdi.

Çıraqlı kəndi istər atəşkəsdən əvvəl, istərsə də sonra ən çox zərər çəkmiş yaşayış məntəqələrindən biridir. Kədərli və dözülməz olsa da, deməliyik ki, burada rəhmətə gedən kənd sakinlərini gündüzlər dəfn edə bilmirlər. Bəzi yerlərdə düşmənlə məsafə 100-200 metrdir. Bayramlarda, əkin-biçin vaxtlarında atışma daha intensiv şəkil alır. Təsadüfi deyildir ki, bu kənddə ölənlər, yaralananlar daha çoxdur.

Bizi ocaq başında ilk qarşılayan kənd ağsaqqalı Mötəbər Şükürov oldu:

– Xoş gəldiniz – dedi – sonra da ətrafa boylanaraq nigarançılıqla əlavə etdi ki, biz atışma səsinə öyrəşmişik. Ancaq siz... narahat olmursunuz ki?! Mən gülümsəyərək qolumu ixtiyar kişinin boynuna saldım:

– Narahat olsaydıq, gəlməzdik– dedim-- siz harda, biz də ordayıq…

Mötəbər kişi gözlərini alovdan çəkməyərək:

– Bilirsinizmi ay oğul,– dedi– düşmən olanda da gərək qeyrəti, insafı əldən verməyəsən. Erməniləri biz çoxdan, özü də yaxşı tanıyırıq. Onlara insan demək günahdır. Təsəvvür edin ki, hər dəfə Novruz bayramında, bizim ən əziz günümüzdə atəşkəs rejiminin tələbləri daha çox pozulur. Atışma bəzən saatlarla davam edir. Ancaq gördüyünüz kimi hamı burda, ocaq başındadır. Ona görə ki, biz öz ordumuza arxayınıq. Bir güllə atsalar, beş dəfə cavabını verərlər.

Ağsaqqalın sözünə onu da əlavə edək ki, istər Çıraqlıda, istərsə də digər cəbhəyanı kəndlərdə bütün sosial məsələlər öz uğurlu həllini tapmış, əhalinin elektrik enerjisinə, təbii qaza, içməli suya olan tələbatı tam ödənilmişdir. Rayon rəhbərliyi, əlaqədar idarə və müəssisə rəhbərləri, demək olar ki, hər gün yollarını bu kəndlərdən salır, sakinlərin ehtiyac və çətinlikləri dərhal aradan qaldırılır.

...Bu il Qarabağ torpaqlarında Novruz bayramı daha böyük təntənə ilə, özgə bir büsatla keçirilir. Hər yerdə, az qala, küllü Qarabağı işığa bürüyən ocaqlar qalanır, tonqallar çatılır. Axı Novruz özü ilə birlikdə bolluq, bərəkət, sabaha böyük inam və ümid, bir də yaxınlaşmaqda olan qələbə sorağını gətirir.

Ziyəddin SULTANOV,
“Xalq qəzeti”nin
bölgə müxbiri